

Sammendrag

Frode Berglund og Marte Winsvold

Unge folkevalgte

Om rekruttering og frafall blant unge folkevalgte i norsk lokalpolitikk

NIBR-rapport: 2005:9

Kapittel 2 Status for unge folkevalgte etter valgene i 1999 og 2003

Politikerarkivet for inneværende periode avdekket for det første at andelen unge representanter er omtrent dobbelt så høyt som tidligere antatt. Åtte prosent av norske politikere er 30 år eller yngre. Aldersgruppen 18-21 og 22-25 teller omtrent 2 prosent hver. Det innebærer at de yngste er kraftig underrepresentert i forhold til tilsvarende størrelse i befolkningen.

Totalt sett innebærer tallene at unge er bedre representert enn antatt, samtidig som det må sies at unge er underrepresentert. Denne underrepresentasjonen ville ikke vært å regne som noe problem hvis tallene hadde vært likelig fordelt over kommunene. Det er den imidlertid ikke, og svært mange kommuner kan ikke vise til noen unge representanter i det hele tatt. Lokalpolitikken har et rekrutteringsproblem når hele 20 prosent av landets kommunestyre ikke har en eneste kandidat som ikke har passert 30 år. På den positive siden merker vi oss at hver fjerde kommune hadde 2 eller flere representanter under 26 år. Bildet er dermed ikke like mørkt over hele landet.

Analysen av materialet antyder at problemet med rekruttering av unge har en strukturell forankring. Kommuner med færrest unge representanter har stor utflytting av unge, noe som tilsier at tilfanget av unge kandidater er lite. I tillegg kommer at det er færre unge i kommunestyre med få plasser - jo flere plasser, dess høyere andel unge.

Når det gjelder frafall, så er ikke tall for dette tilgjengelig på aggregerte nivå, og vi benyttet derfor tall for gjenvalg for å få en oversikt. Her merket vi oss for det første at gjenvalgsprosenten har vært stigende de siste 10-15 femten årene – sannsynligvis som en følge av antall plasser i kommunestyrene rundt omkring har blitt færre. For det andre var gjenvalget betydelig lavere blant de unge enn andre, noe som nok skyldes at unge er inne i en mer omskiftelig livssituasjon enn andre. En kontroll for antall perioder representantene hadde sittet tidligere, viste imidlertid at gjenvalg blant unge som hadde sittet mer enn en periode var mer vanlig enn blant eldre.

Kapittel 3 Motivasjon og rekruttering

Når det gjelder rekruttering til listene viser det seg at yngre skiller seg en del fra eldre og dette gjelder særlig dem som er 25 år eller yngre. Det er en klar tendens til at de oftere lanserer seg selv som kandidater enn eldre kandidater. Dette antyder at det foreligger kulturforskjeller mellom aldersgruppene. Yngre kan dessuten ha et større behov for å bli sett enn eldre for å bli lagt merke til av nominasjonskomiteen.

Motivasjonen for å bli valgt inn i kommunestyret varierer heller ikke mye med alder. Yngre ser oftere vervet som steg i karrieren, mens eldre oftere betrakter vervet som en samfunnsplikt. Det er også en liten tendens til innsats for bestemte grupper er et viktigere motiv for yngre, mens eldre oppgir engasjement i lokalmiljø og spesielle saker noe oftere enn yngre. De viktigste motivasjonene for de unge er likevel generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn. Unge lokalpolitikere synes således også å nærme seg lokalpolitikken med et blikk for helheten.

De yngre synes å være svært synlig i det politiske miljøet. De angir langt flere arenaer enn andre på spørsmål om hvor de tror nominasjonskomiteen ”oppdaget” dem. Overraskende nok viser det seg at aktivitet i partiet er den viktigste kanalen inn på listene for de unge, og denne kanalen er viktigere for dem enn andre.

Interessen for å delta i valgkampen og antatt sjanse for å bli valgt inn er lavere hos yngre enn eldre, noe som skyldes at de er plassert noe lenger ned på listene enn eldre kandidater og i mindre grad har inntatt de forhåndskumulerte plassene på listene.

Kapittel 4 Forventninger og erfaringer

I forhold til forventninger til vervet er det interessant å merke seg at det knapt foreligger forskjeller mellom aldersgruppene: Yngre skrider til vervet med noenlunde samme forventninger til vervet som eldre, og de har størst forventninger til at de skal få innsikt i lokalpolitikken og delta i interessante diskusjoner. Lavest forventninger har de til at de skal få gjennom bestemte enkeltsaker.

Når det kommer til erfaringer stiller det seg noe annerledes. Selv om det ikke er slik at yngre jevnt over har dårlige erfaringer fra vervet, så er det en svak tendens til at yngre har noe dårligere erfaringer enn eldre. De unge er mest fornøyd med det de får gjort i utvalgene, men føler også i stor grad at diskusjonene er interessante og at de bidrar til å skape bedre lokalsamfunn. Selv om de unge representantene ikke mener de har så veldig stor innflytelse, eller at de har fått gjennom så mange enkeltsaker, oppgir de i stor grad at de blir tatt på alvor av det lokalpolitiske miljøet.

Vel så interessant er det om erfaringene svarer til forventningene. Forventningene er i minst grad oppfylt i forhold til det å skape et bedre samfunn. På dette punktet er aldersgruppene på linje. Det er derimot ikke når det gjelder å få gjennom lokale saker, som også er et punkt hvor forventningene i liten grad er oppfylt. Det er tydelig at de unge har hatt større forhåpninger til hva de skulle få til på lokalplanet enn hva de har klart å få til. I forlengelsen av dette momentet merker vi oss at mange har fått mindre innflytelse enn forventet, og at diskusjonene man har deltatt i ikke har vært så interessante som kandidatene forventet. Mange har heller ikke fått så stort gjennomslag for egne synspunkter som de håpet på – det være seg i utvalg eller parti. På alle disse punktene utmerker de unge seg i noen grad ved at deres forventninger ikke er oppfylt av de erfaringene de har fra vervet.

Generelt føler de yngre at de har utrettet mindre enn eldre, men heller ikke her er resultatet utpreget negativt. Yngre opplever imidlertid oftere enn eldre at eldre politikere er ekskluderende, men heller ikke her i en slik grad at det bør oppfattes som noe alvorlig problem.

Kapittel 5 Oppfatninger om det politiske systemet

Her undersøker vi hvordan lokalpolitikkerne oppfatter rollen som politiker i forhold til parti og sosial representativitet, og hvordan de oppfatter lokalpolitikken status i forhold til lokal administrasjon, statlige føringer og velgerne. De yngste er mest positive til å kunne stemme mer uavhengig av partigruppene, men interessen var vesentlig lavere etter fylte 26. Det antyder at representantene faller inn i partifolden etter hvert som de blir eldre og at det foregår en politisk sosialisering. En sannsynlig årsak til at yngre er for mer uavhengighet er at standpunktene i sakene som er mest aktuelle for dem ikke alltid er nedfelt i partiprogrammene de er valgt inn på.

I synet på sosial representativitet er det forskjellene mellom aldersgruppene små, noe som skyldes at oppfatninger omkring dette følger partitilhørighet mer enn noe annet.

Det gjelder også synet på politikernes forhold til administrasjon, statlig styring og velgere. Der det foreligger variasjon mellom aldersgrupper, hadde det bakgrunn i partitilhørighet. Lokalpolitikere fra SV og FrP oppfattet oftere enn andre at lokalpolitikken er styrt av administrasjonen og bundet av statlige pålegg, og disse partiene har noe yngre representanter enn andre partier.

Generelt er lokalpolitikkerne mest enige i at det er statlige pålegg som begrenser handlingsrommet deres. Den lokale administrasjonen oppleves ikke som noen stor bremsekloss, og samarbeidet med administrasjonen oppleves som godt. Sånn sett kan det synes som om lokalpolitikkerne opplever at det er staten som setter de største begrensningene for utøvelsen av politisk arbeid på lokalplanet.

Kapittel 6 Politisk aktivitet

Den politiske aktivitet blant lokalpolitikere følger et nokså kjent mønster. Med unntak for fagforeningsarbeid, er aldersgruppen under 26 år mest aktiv på alle fronter samtidig som de er aktive på flest arenaer. Aktiviteten dabbet kraftig av allerede når de kommer i midten av tyveårene. Et unntak gjaldt aktivitet i partiene blant fratrådte politikere, hvor det ikke var noen sammenheng med alder. Det innebærer at lokalpolitikere har en relativt bred politisk bakgrunn, og da særlig de yngste. Det er grunn til å tro at denne bredden indikerer at det er et betydelig rekrutteringspotensial blant unge borgere til lokalpolitikken. Og at unge besitter betydelig erfaring fra andre politiske arenaer kan være med å vitalisere det representative demokratiet.

Det innebærer at unges vei til folkevalgt arbeid ikke bare går gjennom partiene, men også gjennom politisk engasjement på andre arenaer. Unge folkevalgte har dermed et politisk engasjement og aktivitetsnivå som skiller seg fra ungdom generelt. Det betyr ikke at sosialiseringshypotesen - som sier at engasjementet er lavt i begynnelsen av livet, og øker etter hvert som livet går sin gang - er feil. Det innebærer imidlertid at segmentet av engasjerte unge er svært aktive, og så aktive at de blir lagt merke til av partiene - som, når alt kommer til alt, også er den viktigste arenaen for unge folkevalgte. På det punktet skiller unge folkevalgte seg svært fra sine jevnaldrende, mens de skiller seg fra eldre medpolitikere ved at de faktisk har større politisk enn disse.

Kapittel 7 Frafall blant unge kommunepolitikere

Frafallet er høyt i alle aldersgrupper. Høyt frafall innebærer liten kontinuitet og fare for manglende kunnskapsoverføring mellom politikerkullene, som kan resultere i dårlig underbygde politiske beslutninger og prosesser. Samtidig kan frafall hindre nyrekruttering. Frafallet er ulikt mellom kommunene. I noen kommuner er det nesten ikke frafall, de samme sitter fra år til år og hindrer rekruttering. I andre kommuner byttes samtlige representanter ut fra en periode til en annen, og arbeidet blir vanskeliggjort fordi kunnskapsgrunnlaget for det nyinnsatte kommunestyret blir tynt. Hva som er den optimale frafallsprosenten er vanskelig å si. Men det vi kan si ut fra vår undersøkelse er at frafallsproblemet neppe er større i den yngste aldersgruppen enn blant de eldre. Det faktiske frafallet blant de aller yngste er litt høyere enn i andre aldersgrupper, men effekten forsvinner når man kontrollerer for andre faktorer. At frafallet er noe høyere blant de yngste er også naturlig fordi frafall alltid vil være størst blant rekrutter og nesten samtlige i den aller yngste aldersgruppen er nyrekruttert. Samtlige av de unge vi har intervjuet sier dessuten at de ønsker å komme tilbake til kommunepolitikken på et senere tidspunkt i livet. Dette antyder at frafallet er midlertidig og at yngre generasjoner ikke vil skille seg fra sine forgjengere med henblikk på fremtidig stabilitet i politikken.